STUDIA HUMANISTYCZNE AGH Tom 19/4 • 2020

https://doi.org/10.7494/human.2020.19.4.99

Aneta Lipska*

Państwowa Uczelnia Zawodowa we Włocławku
ORCID: 0000-0003-2740-1915

KSIĄŻKI OBRAZKOWE WE WCZESNOSZKOLNYM NAUCZANIU JĘZYKA ANGIELSKIEGO

Niniejszy artykuł omawia możliwości zastosowania książek obrazkowych podczas lekcji języka angielskiego w klasach 1–3 szkoły podstawowej. Pierwsza część artykułu traktuje o książkach obrazkowych jako gatunku literackim, ich definicjach oraz ogólnych założeniach dotyczących ich zastosowania w nauczaniu dzieci języka obcego. Następnie pokrótce przedstawione zostają wybrane anglojęzyczne przykłady gatunku: *I will not ever never eat a tomato* (Lauren Child); *Meerkat mail* (Emily Gravett); *The rabbit problem* (Emily Gravett); *Have you seen who's just moved in next door to us?* (Colin McMaughton); *Katie and the Mona Lisa* (James Mayhew). Zasadniczą część artykułu stanowi analiza powyższych książek obrazkowych, wskazująca na ich możliwe wykorzystanie w nauczaniu języka angielskiego oparte na założeniach podstawy programowej dla klas 1–3.

Słowa kluczowe: edukacja wczesnoszkolna, glottodydaktyka, książka obrazkowa, nauczanie języka angielskiego, literatura w nauczaniu

WSTĘP

Jednym z podstawowych zadań nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, w tym anglistów, jest uczyć w sposób efektywny za pomocą technik i materiałów dostosowanych do wieku i możliwości poznawczych uczniów, ale także atrakcyjnych i angażujących ich uwagę. Niniejszy artykuł ma na celu wskazanie na możliwe zastosowanie książek obrazkowych podczas lekcji języka angielskiego w klasach 1–3 szkoły podstawowej. Sugerowane zastosowanie oparte jest na założeniu, że nauka języka obcego powinna być zintegrowana z innymi obszarami edukacji wczesnoszkolnej, gdyż jedynie taka edukacja umożliwia dziecku poznawanie otaczającego je świata w sposób kompleksowy, a nie fragmentaryczny (Pamuła 2003: 39). Integracja powinna się odbywać na kilku poziomach: celów nauczania (ukierunkowanie na szeroko rozumiany rozwój intelektualny, fizyczny, emocjonalny), treści nauczania

* Adres do korespondencji: Aneta Lipska, Państwowa Uczelnia Zawodowa we Włocławku, Zakład Filologii Angielskiej, ul. 3 Maja 17, 87-800 Włocławek; e-mail: aneta.lipska@puz.wloclawek.pl.

(podejmowanie tematów związanych z otoczeniem dziecka), metod, technik i form pracy (co pozwala na urozmaicenie procesu przyswajania wiedzy). Nauczyciel języka angielskiego powinien też dążyć do integracji zespołu klasowego, środowiska szkolnego i rodzinnego (*Podstawa…*; Studzińska et al. 2017: 5–6).

Pierwsza część artykułu traktuje o książce obrazkowej, przybliża definicje oraz ogólne założenia dotyczące jej zastosowania w nauczaniu dzieci języka obcego. Następnie pokrótce przedstawia wybrane anglojęzyczne książki obrazkowe: *I Will Not Ever Never Eat a Tomato* (Lauren Child); *Meerkat Mail* (Emily Gravett); *The Rabbit Problem* (Emily Gravett); *Have You Seen Who's Just Moved in Next Door to Us?* (Colin McMaughton) oraz *Katie and the Mona Lisa* (James Mayhew). Kolejną część artykułu stanowi analiza powyższych pozycji, wskazująca na ich możliwe wykorzystanie w nauczaniu języka angielskiego w odniesieniu do założeń podstawy programowej dla klas 1–3.

KSIĄŻKA OBRAZKOWA JAKO PODGATUNEK LITERATURY DZIECIĘCEJ

Definiując książkę obrazkową (ang. *picturebook*) jako podgatunek literatury dziecięcej, teoretycy zwracają uwagę na współistnienie w niej obrazu i tekstu. Jak pisze Nodelman, książki obrazkowe przekazują informacje lub opowiadają historie za pomocą serii obrazków, którym towarzyszą (lub też nie) stosunkowo krótkie teksty (Nodelman 1988: vii). Bader koncentruje się na potencjale tych książek, które wizualnie stanowią integralne połączenie ilustracji, tekstu i szaty graficznej. Ze względu na treść można je natomiast określić jako dokumenty o charakterze społecznym, kulturowym i historycznym (Bader 1976: 1).

Książki obrazkowe można podzielić na te, które opowiadają jakąś historię (książka narracyjna) oraz te, które przedstawiają i opisują pewne pojęcia lub przedmioty (książka nienarracyjna) (Cackowska 2017: 21–22). Koncentrując się na ich literackości, Burwitz-Melzer podaje kilka cech charakterystycznych: są one zazwyczaj jedno- lub kilkuwątkowe; mogą dotyczyć wielu tematów i mieć cechy wielu gatunków literackich; zarówno ilustracje, jak i teksty mają funkcję estetyczną; współzależność obrazu i słowa może mieć różnoraki charakter, na przykład symetrii, uzupełnienia lub antytezy (Burwitz-Melzer 2013: 58).

Jak podkreślają badacze, książka obrazkowa jest także formą sztuki, a wręcz fenomenem kulturowym łączącym wiele dziedzin sztuki, takich jak literatura, malarstwo, grafika (Howorus-Czajka 2017: 173). Co więcej, ilustratorzy nierzadko w swoich pracach odwołują się do spuścizny historii sztuki, czerpiąc inspirację z prac swoich poprzedników, a nawet wchodząc z nimi w swoisty dialog (Howorus-Czajka 2017: 176). Ma to ogromny wpływ na rozwój artystyczny dzieci, ponieważ jednoczesny kontakt dziecka z współzależnymi od siebie obrazem i tekstem daje nieskończone możliwości interpretacyjne, porównywalne do doświadczania dzieł sztuki (Bader 1976: 1).

Książka obrazkowa jest różna od ilustrowanej. Jak wskazują we wstępie do *Learning from picturebooks* Bettina Kümmerling-Meibauer, Jörg Meibauer, Kerstin Nachtigäller oraz Katharina J. Rohlfing, w książkach ilustrowanych obraz pełni funkcję podrzędną, w obrazkowych natomiast słowo i obraz wchodzą w relację współzależną (Kümmerling-Meibauer et al.

2015: 1). Innymi słowy, obrazy są jedynie dodatkiem w książce ilustrowanej, niekoniecznym do pełnego zrozumienia opisanej w niej historii, często dodane już po jej napisaniu (Cackowska 2017: 13). Natomiast książka obrazkowa jest współtworzona przez dwie warstwy reprezentacji – obrazy i słowo, które stanowią jeden tekst kulturowy (Cackowska 2017: 11).

ZASTOSOWANIE KSIĄŻEK OBRAZKOWYCH W NAUCZANIU JĘZYKA OBCEGO

Umiejętność odczytywania, zapamiętania i odtwarzania obrazów w pamięci jest naturalnym elementem rozwoju percepcji dziecka. Dlatego doświadczenie wizualne odgrywa tak ważną rolę w procesie edukacji dziecka począwszy od lat najmłodszych, poprzez nauczanie przedszkolne, do nauki w szkole. Wykorzystywane jest ono także w nauczaniu języków obcych. Badacze przekonują, że książki obrazkowe stanowią wartościowe narzędzie pracy w nauczaniu języka obcego ze względu na potencjał wynikający z relacji słowo–obraz (Burwitz-Melzer 2013: 62).

Przy tej okazji często przywoływana jest teoria podwójnego kodowania (*dual coding*) autorstwa Allana Paivio (zob. Paivio 1990: 53–95), zgodnie z którą tekst czytany przyswajany jest na dwóch poziomach – słownym i obrazowym, w dwóch różnych systemach – werbalnym i niewerbalnym (wyobrażeniowym). Pierwszy odnosi się do tekstu i mowy, a drugi do wszelakich informacji graficznych (tj. rysunki, zdjęcia). Te dwa systemy się uzupełniają i generują określone sensy (Kawiorski 2013: 4), jednak obrazy zapisywane są w pamięci trwałej, ponieważ mogą być reprezentowane jednocześnie jako bodźce wizualne i słowa je określające. Tak się dzieje w przypadku czytania książek obrazkowych. Dorosły (nauczyciel, rodzic) czytający tekst dziecku łączy informacje werbalne z wizualnymi, co generuje określone znaczenia, wzmacnia przekaz, ułatwia rozumienie i zapamiętywanie treści.

Stąd warto wykorzystywać książki obrazkowe w nauczaniu języka obcego. Nie tylko pomagają one w nabywaniu nowego słownictwa i fraz, ale długofalowo wspomagają zdobywanie wszystkich sprawności językowych – słuchania, czytania, mówienia i pisania. Ponadto ich potencjał interpretacyjny umożliwia nauczycielowi wykorzystanie na zajęciach techniki dyskusji, dzieciom – formułowanie własnych poglądów. Co więcej, uczą one dzieci, w jaki sposób można analizować i interpretować teksty kultury, tj. literaturę czy sztuki wizualne (Burwitz-Melzer 2013: 63).

Zachęcając do identyfikowania się z bohaterami i okazywania im empatii, książki obrazkowe mogą mieć wpływ na kształtowanie się społecznej tożsamości czytelników. Co więcej, rozwijają kompetencje interkulturowe uczniów, dając im możliwość porównywania kultur i odkodowania obcych symboli kulturowych. Książki obrazkowe jako materiał wyjściowy mogą również stanowić alternatywę, może nawet konkurencję, dla innych mediów, takich jak telewizja czy internet, co może wpłynąć korzystnie na rozwój dzieci (Burwitz-Melzer 2013: 63).

Wybierając książki obrazkowe, warto kierować się pewnymi kryteriami. Jak przekonuje Bland, o tym, czy lekcje języka obcego z wykorzystaniem literatury dziecięcej przyniosą wymierne korzyści, decydują dwa czynniki: zainteresowanie i entuzjazm czytelników oraz wartość

literacka książki (Bland 2013: 7). Aby osiągnąć te korzyści, należy sięgać po autentyczne historie dla dzieci, a nie książki napisane pod dyktat edukatorów kierujących się konkretnymi wymaganiami podstawy programowej. Książki obrazkowe napisane są naturalnym, żywym, a nie uproszczonym językiem (tak jak książki po angielsku dla obcokrajowców). Kolejny ich atut to wielopoziomowy charakter (Sikorska i Smyczyńska 2019: 8), przekładający się na możliwość wykorzystania ich wielokrotnie na wiele sposobów i na różnych poziomach dojrzałości oraz wyrafinowania w zależności od grupy odbiorców (Bland 2013: 2). Do raz już przeczytanej książki można więc wracać, za każdym razem dostrzegając w niej nowe wartości.

PRZEDSTAWIENIE MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

Omówione poniżej książki zostały dobrane z myślą o uczniach trzech pierwszych klas szkoły podstawowej. Różnią się one stosunkiem tekstu do ilustracji, poziomem abstrakcyjności treści, techniką wykonania ilustracji oraz poziomem trudności językowej i koncepcyjnej tekstu.

I Will Not Ever Never Eat a Tomato (Lauren Child) jest idealną książką do wykorzystania w klasie pierwszej. Fabuła jest bardzo prosta – Lola, która nie lubi pomidorów, pod wpływem swojego brata Charliego staje się amatorką tych warzyw. Treść dotyczy życia codziennego (starszy brat ma za zadanie nakarmić młodzą siostrę), co – jak wskazuje Susan Lehr – jest cechą charakterystyczną większości książek Child (Lehr 2008: 164–179). Ilustracje stanowią połączenie obrazków i zdjęć. Każda ilustracja przedstawia głównych bohaterów oraz różnorodne produkty spożywcze. Na tekst natomiast składają sie pojedyncze słowa (np. nazwy warzyw) lub zdania (dialogi między rodzeństwem). Książka ta nosi cechy słownika obrazkowego – wybranym fragmentom ilustracji towarzyszą ich literowe reprezentacje. Czcionka jest duża i wyraźna. Czasami tekst sam w sobie stanowi element ilustracji, na przykład kiedy mówi o szczycie górskim lub oceanie, taką też przybiera formę.

Meerkat Mail oraz *The Rabbit Problem* autorstwa Emily Gravett to książki, które mogą być wykorzystane w klasie drugiej. W porównaniu z pierwszą pozycją fabuła jest w nich bardziej skomplikowana, a świat przedstawiony bardziej rozwinięty. *Meerkat Mail* opowiada historię surykatki znudzonej swoją rodziną i miejscem zamieszkania, która postanawia wyruszyć w daleką podróż. *The Rabbit Problem* mówi natomiast o życiu króliczej rodziny, a akcja książki rozgrywa się w ciągu całego roku. Obie pozycje przeznaczone są więc dla dzieci, które rozumieją już pojęcie czasoprzestrzeni. Mają one formę inspirującego kolażu i jako takie mogą funkcjonować na wielu poziomach. Zawierają piękne ilustracje, które z pewnością będą docenione przez młodsze dzieci. Jednak tylko uczniowie, którzy potrafią skupić uwagę na książce przez dłuższy czas, dostrzegą, że pierwsza z nich stanowi jednocześnie kolekcję kartek pocztowych z podróży, a druga jest także ściennym kalendarzem z wydzielonymi stronicami na każdy miesiąc roku. Treść książek dotyczy relacji rodzinnych, stanów emocjonalnych i trudności towarzyszących codziennemu życiu.

Obie książki są wielopoziomowe językowo, co może stanowić wyzwanie dla dzieci. W *Meerkat Mail* tekst jest symetryczny do ilustracji, tj. każdemu obrazkowi towarzyszy

tekst, opisując jego treść. Załączone kartki pocztowe, które także stanowią ilustracje, są jednak dużo bogatsze treściowo i językowo, ich zrozumienie wymaga więc od dzieci lepszej znajomości języka obcego. *The Rabbit Problem* jest natomiast napisana w formie notatek na kalendarzu (zapiski, urwane zdania, wypunktowane myśli) i tak też może być odczytywana. Załączone teksty użytkowe to już dużo bardziej skomplikowane strukturalnie i gramatycznie teksty (np. przepisy kulinarne, instrukcje, artykuł z gazety). Obie te książki mogą być więc wykorzystane w klasie drugiej, ale można do nich wracać ponownie w kolejnych klasach. Atrakcyjność twórczości Gravett dla dzieci w różnym wieku zauważają Lee Galda, Lawrence R. Sipe, Lauren A. Liang oraz Bernice E. Cullinan, którzy piszą o „przystępności" (*accessibility*) jej książek dla młodszych odbiorców oraz o „delikatności i błyskotliwości" (*subtlety and cleverness*) rozpoznawanej przez nieco starszych czytelników (Galda et al. 2014: 109).

Have You Seen Who's Just Moved in Next Door to Us? (Colin McMaughton) oraz *Katie and the Mona Lisa* (James Mayhew) zostały wybrane jako książki dla uczniów trzeciej klasy. Odbiegają one zdecydowanie od omówionych wcześniej pozycji. Sama warstwa graficzna nie stanowi większego wyzwania dla dzieci – są to tradycyjne ilustracje, a nie kolaże. Natomiast to, o czym ilustracje traktują, wymaga od dzieci niemałej już wiedzy, myślenia abstrakcyjnego oraz pewnej dojrzałości emocjonalnej. Pierwsza z książek przedstawia reakcję mieszkańców pewnej okolicy, wywodzących się ze znanych kreskówek, na nowych sąsiadów – ludzi. Treść dotyczy więc problemów wynikających z relacji międzyludzkich – spotkanie z innością stanowi ogromne wyzwanie dla bohaterów. Przyjemność z oglądania książki czerpać będą te dzieci, które są w stanie rozpoznać w bohaterach postaci z kreskówek (piraci, kosmici), bajek (Trzy Małe Świnki), literatury (Frankenstein, Drakula, Quasimodo), filmów (King Kong, Tarzan, Superman), a także postaci historyczne, takie jak na przykład Michał Anioł. Należy zauważyć, że wiele z nich funkcjonuje jedynie w angielskojęzycznych realiach, na przykład Humpty Dumpty, Nosy Parker, English Queen, co daje dzieciom możliwość skonfrontowania pewnych elementów rodzimej i obcej kultury. Fabuła książki *Katie and the Mona Lisa* rozgrywa się na dwóch poziomach: realnym, na którym tytułowa Katie razem ze swoją babcią odwiedza Luwr, oraz nierealnym (jak pisze Pat Hughes (1998: 125), wykraczającym poza „tu i teraz"). Katie wchodzi bowiem do portretu *Mona Lisy*, po czym wraz z nią doświadcza wielu przygód, spotykając na swojej drodze bohaterów innych dzieł sztuki renesansowej, takich jak *Święty Jerzy walczący ze smokiem* (Rafael), *Wiosna* (Sandro Botticelli), *Lew Świętego Marka* (Vittore Carpaccio) oraz *Anioł grający na flecie* (Leonardo da Vinci). Inaczej niż poprzednie książki, pozycje te najlepiej sprawdzą się w przypadku dzieci, które opanowały już sztukę czytania, ponieważ teksty w nich zawarte mają formę dłuższych akapitów. Warto więc wykorzystać je do udoskonalania tej sprawności.

Obie książki są już nieco trudniejsze pod względem językowym. W *Katie and the Mona Lisa* występują formy czasu przeszłego oraz mowy zależnej i niezależnej, natomiast *Have You Seen Who's Just Moved in Next Door to Us?* można czytać na kilku poziomach. Pierwszy, łatwiejszy stanowią pojedyncze wyrazy dźwiękonaśladowcze, przymiotniki, czasowniki, rzeczowniki (np. *yuck*, *spooky*, *mummy*, *to help*). Kolejny poziom to pojedyncze zdania w chmurkach stanowiące wypowiedzi bohaterów lub minidialogi (np. *My feet are killing*

me). Teksty te stanowią integralną część ilustracji, które same w sobie są wystarczające do zrozumienia treści. W gruncie rzeczy bez nich wypowiedzi bohaterów byłyby zbyt trudne do rozszyfrowania dla małych obcokrajowców, ponieważ są one napisane bardzo kolokwialnym językiem. Trzeci poziom stanowi główny tekst, który nie tylko obfituje w trudniejsze struktury gramatyczne, ale także został napisany wierszem. Ponadto *Have You Seen Who's Just Moved in Next Door to Us?* to przykład książki obrazkowej, w której tekst główny nie jest mimetycznym odzwierciedleniem ilustracji. Nie patrząc na ilustracje, czytelnik odnosi wrażenie, że bohaterowie książki są zwyczajnymi ludźmi, a nowi sąsiedzi są przedziwnymi stworami, podczas gdy z ilustracji wynika, że jest wręcz odwrotnie – mieszkańcy są „dziwni", a przybysze to zwyczajni ludzie. Zastosowana tu technika antytezy i ironii ma oczywiście na celu wzbudzenie głębszej refleksji u czytelnika. Tylko nieco starsi uczniowie będą w stanie zauważyć to „parodystyczne odwrócenie" (*parodic reversion*; Evangelia 2012: 472).

ZASTOSOWANIE WYBRANYCH KSIĄŻEK NA LEKCJACH JĘZYKA ANGIELSKIEGO

I WILL NOT EVER NEVER EAT A TOMATO LAUREN CHILD[1]

Książka *I Will Not Ever Never Eat a Tomato* może posłużyć do realizacji tematu dotyczącego pożywienia. Celem takich zajęć powinno być nie tylko zapoznanie uczniów z nazwami produktów spożywczych (np. *peas*, *cauliflower*, *baked beans*), lecz także integracja treści nauczanych w edukacji wczesnoszkolnej[2]. Od początku zajęć nauczyciel proponuje dzieciom interaktywne czytanie. Zapoznaje je z książką, zwraca uwagę na szatę graficzną, a następnie czyta treść, pozwalając sobie na przerywanie lektury, aby posługując się słownictwem z książki, inicjować proste dialogi w języku obcym. Zadając pytania, na przykład *Tomek, do you like tomatoes?*, pomaga uczniom sformułować odpowiedzi za pomocą gotowych wyrażeń z książki, która w tym czasie jest otwarta na stronie prezentującej wszystkie produkty, tak aby mogli oni z niej korzystać wedle potrzeby.

Tematyka książki kształtuje u dzieci właściwe nawyki żywieniowe, wspierając tym samym edukację zdrowotną. Historia oparta na rozmowie między rodzeństwem może posłużyć jako materiał stymulujący uczniów do tworzenia własnych dialogów (po polsku) dotyczących ich preferencji żywieniowych, uzupełniając w ten sposób edukację polonistyczną.

Książka może być wykorzystana także w edukacji plastycznej. Mając na uwadze fakt, że myślenie pierwszoklasistów na charakter konkretny (a nie abstrakcyjny), bardzo pomocna jest tu jej forma – jak już wspomniano, przypomina ona słownik obrazkowy (w którym każdemu elementowi ilustracji towarzyszy zapis graficzny). Wzorując się na ilustracjach w niej zawartych, uczniowie mogą stworzyć własne ilustracje przedstawiające ich ulubione produkty spożywcze (na przykład w formie plakatu).

---

[1] Pełen wgląd w książkę daje film przygotowany przez Children's Museum of Sonoma County: https://www.youtube.com/watch?v=7f4TY1Lj4Qc [05.12.2020].

[2] Warto zaznaczyć, że ta sama książka może być wykorzystana w kolejnych klasach, na przykład do wprowadzenia struktur gramatycznych służących do wyrażenia przeczenia (np. *I do not eat peas*, *Lola won't eat carrots*).

Uczniowie pierwszej klasy są pełni energii, chętnie angażują się w aktywności, ale też bardzo szybko się nudzą. Stąd na zajęciach należy proponować techniki i formy pracy utrzymujące ich koncentrację i wykorzystujące ich zapał i entuzjazm. Służy temu połączenie nauki z zabawą, na przykład ruchową. Uczniowie zostają w niej podzieleni na pięć grup: *Carrots*, *Eggs*, *Sausages*, *Apples*, *Bananas* (każdy dostaje naklejkę ze swoim produktem spożywczym); na dane hasło grupy zaczynają szukać swoich produktów ukrytych w klasie. Wygrywa grupa, która pierwsza znajdzie koszyczek i głośno wymówi nazwę produktu po angielsku. Zabawa ta bardzo angażuje uczniów, zwłaszcza że nagrodą jest prawdziwy posiłek – zwycięzcy mogą zjeść zawartość swojego koszyczka. Angażując zmysły wzroku, smaku i węchu, zdecydowanie pomagamy w zapamiętywaniu nowego słownictwa (kodowanie wielomodalne).

MEERKAT MAIL EMILY GRAVETT[3]

Na pracę z książką *Meerkat Mail* warto przeznaczyć co najmniej dwie lekcje. Może być to na przykład blok tematyczny wpleciony w inne zajęcia szkolne dotyczące podróży i podróżowania. Celem pierwszej lekcji byłoby wprowadzenie do tematu oraz dokładne zapoznanie dzieci z treścią i formą książki. Warto zacząć od wyjaśnienia znaczenia słowa *meerkat*, pokazując krótki filmik przedstawiający surykatki i podając kilka informacji na temat tych zwierząt.

Do książki dołączona jest płyta CD, która daje możliwość słuchania historii czytanej przez rodzimego użytkownika języka, co stanowi jej atut. Podczas gdy dzieci słuchają historii, nauczyciel bardzo powoli przewraca strony, tak aby mogły one słuchać i jednocześnie oglądać ilustracje (w razie potrzeby zatrzymuje płytę na ten czas)[4].

Podczas tych zajęć uczniowie mają możliwość powtórzenia czasowników przydatnych w życiu codziennym (np. *eat*, *play*, *learn*, *sleep*) oraz nazw dni tygodnia. W tym celu nauczyciel powinien umożliwić uczniom wertowanie książki w poszukiwaniu konkretnego słownictwa, które potem wymawia i prosi o poprawne powtórzenie. Nauczyciel może również zaproponować lubianą przez dzieci zabawę w kalambury, zapewniając tym samym ćwiczenia ruchowe po dłuższym czasie spędzonym w pozycji siedzącej.

Na kolejnych zajęciach można skupić się na odczytaniu treści kartek pocztowych zamieszczonych w książce. W ten sposób uczniowie nauczą się kilku fraz angielskich służących do przekazywania pozdrowień z podróży, by następnie wypisać swoje kartki pocztowe, ćwicząc tym samym sprawność pisania tekstu użytkowego, co jest jednym z wymagań edukacji polonistycznej. Natomiast w ramach zadania domowego mogą własnoręcznie przygotować kartkę pocztową z wakacji, wykorzystując na przykład technikę kolażu.

---

[3] Zob. film nagrany przez Emily Gravett: https://www.youtube.com/watch?v=7lEigAZpusI [5.12.2020].

[4] Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt, że praca z książką obrazkową jest najefektywniejsza w małych grupach, kiedy to dzieci mogą usiąść na dywanie i wspólnie oglądać i wertować książkę. Oczywiście alternatywnym rozwiązaniem jest czytanie i prezentowanie książki uczniom siedzącym w ławkach i na przykład pokazywanie ilustracji i tekstu w formie slajdów na rzutniku. Jednak w tej sytuacji dzieci będą miały bardzo ograniczony kontakt z samą książką.

Książka ta może także posłużyć jako narzędzie pracy w edukacji społecznej przy okazji rozmów na temat wartości płynących z podróżowania, a także relacji rodzinnych, uczy ona bowiem potrzeby identyfikacji z członkami rodziny i utrzymywania kontaktów w sytuacjach rozstania.

THE RABBIT PROBLEM EMILY GRAVETT[5]

Ideę przewodnią książki *The Rabbit Problem* stanowi kalendarz, dlatego może być ona wykorzystana do utrwalenia nazw liczb i dni tygodnia w języku angielskim oraz wprowadzenia nazw miesięcy. Takie działania idealnie wpisałyby się w obszar zajęć matematycznych wprowadzających lub utrwalających liczenie, klasyfikację czy też zagadnienia powiązane ze zbiorami oraz pomiarem. Można ją także wykorzystać do realizacji edukacji przyrodniczej w momencie, kiedy omawiany jest cykl naturalny w przyrodzie czy tryb życia zwierząt[6].

Praca z zaproponowaną książką pozwala dzieciom wyciszyć się i ćwiczyć umiejętność uważnego słuchania. Jej treść (opowiadanie o rodzinie królików) oraz forma graficzna (kolaż, przestrzenna rozkładanka przedstawiająca mnóstwo rozbieganych królików) wzbudza ich ciekawość, zachęcając do aktywnego udziału w lekcjach.

Słownictwo zawarte w książce można wykorzystać w trakcie zajęć ruchowych. Na przykład dzieci wraz z nauczycielem za pomocą pantomimy i mimiki pokazują czynności królików w każdym miesiącu i głośno wymawiają nazwy miesięcy, tj. *January – sitting*, *February – freezing and hugging*, *March – lulling*, *April – paddling*, *May – being hungry*, *June – digging*, *July – being bored*, *August – being hot*, *September – eating*, *October – exercising*, *November – jostling*, *December – jumping away*. Zabawa ta nie tylko pobudza inwencję twórczą i zapewnia ćwiczenia ruchowe, uczy także dzieci podporządkowywania się zasadom. Zaproponowane metody i formy pracy zachęcają dzieci do wymówienia angielskich słów, ale też wspierają ich rozwój poznawczy (ćwicząc uwagę, spostrzegawczość, pamięć).

Książka *The Rabbit Problem* stanowi doskonały przykład wielopoziomowości językowej, stąd też może być wykorzystana do wprowadzenia wielu zagadnień leksykalnych. Pierwszy poziom stanowią pojedyncze słowa – przymiotniki (np. *cold*, *warm*), rzeczowniki (np. *girl*, *boy*), czasowniki (np. *to feed*, *to comfort*, *to clean*), którym towarzyszą ilustracje. Drugi poziom trudności stanowią pojedyncze zdania, które pokazują na przykład użycie czasowników frazowych (np. *Go away!*, *We've nearly run out of carrots*). Najtrudniejsze są załączone teksty użytkowe – zaproszenie, instrukcja obsługi, certyfikat urodzenia dziecka, artykuł w gazecie, przepisy kulinarne – które napisane są autentycznym, ale i humorystycznym językiem (bogaty materiał ilustracyjny połączony z interaktywnym czytaniem, odnoszącym się do doświadczeń dzieci, mogą ułatwić ich zrozumienie). Ewentualnie teksty te można wykorzystać jako materiał do ćwiczeń dodatkowych dla uczniów o wyższym poziomie językowym, tak aby nie nudzili się na zajęciach.

---

[5] Częściowy wgląd w książkę daje film przygotowany przez Wydawcę: https://www.youtube.com/watch?v=nrO--6fRO8gM [5.12.2020].

[6] Wykorzystując formę i tematykę książki, nauczyciel może poprosić, aby uczniowie w ramach zadania domowego dowiedzieli się z encyklopedii lub internetu, jak wygląda rok z życia innego wybranego zwierzęcia, tak aby na kolejnych zajęciach potrafili zaprezentować to swoim kolegom.

HAVE YOU SEEN WHO'S JUST MOVED IN NEXT DOOR TO US?
COLINA MCMAUGHTONA[7]

Wielopoziomowość językowa książki *Have You Seen Who's Just Moved in Next Door to Us?* daje wiele możliwości wielokrotnego jej wykorzystania na zajęciach języka angielskiego, zgodnie z założeniem, że nauka w klasach 1–3 powinna mieć charakter spiralny (kilkukrotne powtarzanie tych samych treści w celu ich utrwalania i rozszerzania) (*Podstawa…*; zob. Horst 2015: 187–188). Młodsze dzieci można uczyć pojedynczych wyrazów dźwiękonaśladowczych, przymiotników, czasowników, rzeczowników. Ze starszymi uczniami można skupić się na pojedynczych zdaniach w chmurkach stanowiących wypowiedzi bohaterów. Natomiast w klasie trzeciej można wykorzystać tekst główny napisany wierszem do ćwiczenia intonacji i rytmiki języka angielskiego. Dodatkowo z dziećmi o wyższym poziomie znajomości języka można pracować z książką, skupiając się na strukturach gramatycznych i idiomatycznych. Można też zaproponować uczniom ćwiczenia polegające na głośnym czytaniu fragmentów tekstu, chociażby jako zadanie dla odważnego ochotnika. Książka może być także punktem wyjścia dla zabawy w kalambury – w tym wypadku każde dziecko ruchami, gestami i mimiką pokazuje wybranego przez siebie bohatera z kreskówek, a pozostałe dzieci próbują go zidentyfikować.

Książkę tę daje się zastosować także na zajęciach z edukacji komputerowej, ćwicząc jednocześnie umiejętność pracy w grupie oraz umiejętność korzystania ze słownika języka obcego. Nauczyciel dzieli uczniów na dwie grupy i pomaga im w wyznaczeniu ról (tj. lider, sekretarz, sprawozdawca). Jedna grupa ma za zadanie sprawdzić rzeczowniki pospolite określające postaci w słowniku angielsko-polskim (np. *pirate*, *ghoul*, *piranha*, *ghost*), a druga ich nazwy własne w internecie na wskazanych przez nauczyciela stronach (np. *Trzy Małe Świnki*, *Frankenstein*, *Quasimodo*). Następnie grupy wymieniają się zadaniami.

Temat książki pozwala na podjęcie także zagadnień pozajęzykowych. Jak podkreśla Bland, nauczanie języka angielskiego daje wiele możliwości kształtowania u dzieci świadomości interkulturowej oraz postawy tolerancji, ważnych dla ich ogólnego rozwoju (Bland 2003: 8–9). Książka ta idealnie uzupełnia edukację społeczną, stwarzając okazję do rozmów o problemach wynikających z relacji międzyludzkich i z faktu, że każdy człowiek jest inny. Uwrażliwia ona dzieci na potrzebę utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami i konieczność poszanowania ich prawa do inności. W tym celu na zajęciach języka angielskiego można zaproponować przerywnik mający formę pogadanki w języku polskim. Alternatywnym rozwiązaniem jest wykorzystanie książki na kolejnych lekcjach poświęconych podobnym zagadnieniom, a prowadzonych przez innego nauczyciela po polsku.

KATIE AND THE MONA LISA JAMESA MAYHEW[8]

Jak już wspomniano, teksty zawarte w tej książce mają formę dłuższych akapitów, dialogów, a część z nich napisana jest wierszem. Może to stanowić wyzwanie zarówno dla

[7] Częściowy wgląd w książkę znajduje się na stronie: https://www.brownsbfs.co.uk/Product/McNaughton-Colin/Have-you-seen-whos-just-moved-in-next-door-to-us/9781406347371 [5.12.2021].

[8] Częściowy wgląd w książkę daje nagranie z serii *Fun2Read4Kids*: https://www.youtube.com/watch?v=efDfD-3t3Xw4 [5.12.2020].

nauczyciela, jak i uczniów, ale i doskonałą okazję do skoncentrowania się na ćwiczeniu głośnego czytania. W zależności od zaawansowania językowego uczniów można zastosować technikę czytania z podziałem na role, co daje nauczycielowi możliwość zaangażowania większej liczby uczniów oraz kontrolowania ich wymowy. Ćwiczenie to może dać uczniom wiele satysfakcji, ale można je zastosować tylko z dziećmi, które są już pewne siebie i mają potrzebę współpracy z rówieśnikami.

Schemat fabularny utworu daje możliwość oswojenia uczniów z chronologiczną organizacją tekstu. Można zastosować zadanie, którego celem jest zapamiętanie i odtwarzanie wydarzeń, na przykład za pomocą karteczek w wypisanymi wydarzeniami, a następnie utożsamianie treści ilustracji z ich zapisem literowym. Przy okazji ćwiczeń skupiających się na narracji uczniowie mają możliwość oswajania się z formami czasów gramatycznych oraz mowy zależnej i niezależnej.

Lekcje języka angielskiego z wykorzystaniem książki *Katie and the Mona Lisa* dają także możliwość integracji treści i metod pracy z edukacją polonistyczną i komputerową. Kontakt z książką, której fabuła rozgrywa się w Luwrze, rozwija wrażliwość estetyczną i rozszerza słownictwo dzieci, wprowadzając je w świat sztuki renesansu. Przykładowym zadaniem może być przygotowanie krótkiej notatki o dziełach malarskich, najlepiej w ramach zadania domowego. Uczniowie otrzymują karteczkę, na której wypisany jest tytuł jednego z obrazów pojawiających sie w książce (np. *Święty Jerzy walczący ze smokiem*, *Wiosna*, *Anioł grający na flecie*). Ich zadaniem jest znalezienie w encyklopedii lub internecie informacji o tym obrazie, polskiego odpowiednika tytułu oraz przygotowanie pięciozdaniowej notatki po polsku. Alternatywnym zadaniem domowym może być opisanie swojej przygody w muzeum sztuki lub przygotowanie kilkuzdaniowej interpretacji wybranego dzieła sztuki w języku polskim.

Książka może ponadto posłużyć jako materiał wyjściowy podczas zajęć artystycznych, na przykład do przygotowania teatrzyku kukiełkowego. Forma tekstu (zwłaszcza mowa niezależna) sprawia, że na lekcjach angielskiego uczniowie z pomocą nauczyciela mogą ją z łatwością przerobić na scenariusz teatralny. Następnie, na zajęciach teatralnych lub w domu, angażując rodziców, uczniowie przygotowują kukiełki z różnorodnych materiałów, co pozwala rozwijać zdolności manualne i inwencję twórczą. Przygotowanie i przedstawienie form teatralnych, takich jak teatrzyk kukiełkowy, wspiera rozwój sprawności językowych i komunikacyjnych (Pamuła 2003: 95). Odgrywając rolę, dzieci przełamują się i chętniej używają języka obcego; w ten sposób ćwiczą struktury gramatyczne i leksykalne obecne w tekście.

WNIOSKI

Głównym założeniem nauczania języka obcego w klasach 1–3 jest ekspozycja dzieci na ten język, tak aby ułatwić im jego przyswajanie na kolejnych etapach edukacji. Zakładając, że najważniejszym celem do osiągnięcia w tym okresie jest rozwijanie sprawności komunikacyjnych, należy wykorzystywać elementy metod najlepiej temu służących, tj. komunikacyjnej, audiolingwalnej (dryle językowe) oraz reagowania całym ciałem (*Total Physical*

Response) (Studzińska et al. 2017: 18). Stąd proces nauczania jest naturalnie zdominowany przez ćwiczenia dwóch sprawności językowych – słuchania i mówienia. Wykorzystanie książek obrazkowych na lekcjach ułatwia dzieciom naukę aktywnego słuchania, a następnie opowiadania zapamiętanych treści.

Na zajęciach z wykorzystaniem tekstów narracyjnych kluczową rolę odgrywa słuchanie. Najważniejsze jest uwrażliwianie uczniów na dźwiękową warstwę języka, zapewnienie im wzorców wymowy i intonacji oraz stopniowe rozumienie przez nich coraz dłuższych fragmentów słyszanego tekstu. Ze względu na relatywnie krótki czas koncentracji u dzieci, zwłaszcza na początku nauki szkolnej, czytanie im tekstów narracyjnych jest dużym wyzwaniem, które jednak przynosi pozytywne efekty. Ilustracje książkowe są tu nie do przecenienia – im atrakcyjniejsza szata graficzna książki, tym łatwiej bowiem o uwagę dzieci[9]. Po przeczytaniu uczniom treści książki nauczyciel może wykorzystać rozmaite ćwiczenia słuchowe, na przykład zadawanie pytań do tekstu w celu potwierdzenia/zaprzeczenia pewnych informacji, ponowne słuchanie tekstu w celu ułożenia obrazków w kolejności chronologicznej; inne możliwe zadanie to kilkukrotne wysłuchanie słów lub zwrotów związanych z omawianym w tym momencie zagadnieniem (np. cyfry, zwierzęta czy zwroty grzecznościowe), powtarzanych przez nauczyciela cały czas w odwołaniu do materiału ilustracyjnego książki.

Zaproponowane książki obrazkowe służą także do stopniowego rozwijania sprawności mówienia. W klasie pierwszej i drugiej opiera się ono głównie na drylach językowych oraz odtwórczym powtarzaniu gotowych sformułowań. Nauczyciel na początku lekcji wprowadza słownictwo związane z danym tematem (np. nazwy miesięcy), następnie, czytając, wskazuje na te słowa w tekście i umożliwia dzieciom kilkukrotne ich wysłuchanie, po czym prosi uczniów o wielokrotne ich powtarzanie, zwracając uwagę na poprawną wymowę. Przy innej okazji, zapytani o swoje preferencje żywieniowe, uczniowie mogą odpowiadać, używając jednego ze stwierdzeń z książki (*I do not eat peas/ carrots/ potatoes/ mushrooms*). W klasie trzeciej sprawność mówienia może być rozwijana przez ćwiczenia polegające na odtwarzaniu dłuższych wypowiedzi. Można początkowo wykorzystać technikę czytania z podziałam na role, a następnie przejść do wypowiadania swoich kwestii w teatrzyku kukiełkowym. Odtwarzanie gotowych fraz przygotowuje dzieci do tworzenia własnych prostych wypowiedzi.

Czytanie i pisanie w procesie nauczania dzieci języka obcego pojawia się w późniejszym okresie, tak aby najpierw zdobyły one te umiejętności w języku rodzimym. W pierwszej klasie sprawności te nie są rozwijane wcale, w drugiej – w niewielkim stopniu pojawia się pisanie, a dopiero w trzeciej klasie dzieci mają czytać i przepisać pojedyncze zdania.

Książki obrazkowe odgrywają taką samą rolę w nauce czytania w języku obcym dziecka w wieku wczesnoszkolnym, jak w nauce czytania w języku rodzimym dziecka przedszkolnego. Proces nauki czytania jest także analogiczny. Najpierw dziecko zapoznawane jest z ideą książki. Przeglądając kolejne strony, zaczyna pojmować sekwencyjną organizację tekstu i jego relacje z towarzyszącymi mu obrazami. Następnie proponuje się dziecku słuchanie głośnego czytania przez dorosłego (nauczyciela, rodzica). Wielokrotne słuchanie i patrzenie na tekst

[9] Oprócz ciekawej szaty graficznej książki bardzo przydatne mogą się tutaj okazać zdolności aktorskie nauczyciela.

sprawia, że dziecko zaczyna dostrzegać związek między tekstem pisanym a jego dźwiękową reprezentacją (Cackowska 2016: 104). Kolejny krok to czytanie z dzieckiem w sposób interaktywny, to znaczy wykorzystywanie tekstu do zadawania dziecku różnego rodzaju pytań inspirowanych książką obrazkową i odwołujących się do dziecięcych doświadczeń i wyobraźni („dialogowe czytanie") w celu stymulacji jego języka, co z czasem pozwala na zamianę ról i uczynienie czytelnika ze słuchającego (Cackowska 2016: 107).

Nieocenioną wartością głośnego czytania książek obrazkowych jest właśnie fakt, że obraz, tekst i dźwięk stanowią tu nierozerwalną całość. Dzieci, wcale nie zmuszane do czytania, gromadzą w pamięci słowa składające się z tych trzech elementów (tj. wizualizacji osoby, pojęcia, przedmiotu itp., formy fonicznej oraz graficznej). Dzięki temu na późniejszych etapach nauki języka angielskiego łatwiej jest im zaakceptować fakt, że zapis literowy słów różni się od jego formy fonicznej. Książki obrazkowe można wykorzystywać w taki sam sposób jak na przykład słowniki obrazkowe czy *flashcards* – wystarczy wspólnie analizować widziane ilustracje, którym towarzyszy zapis graficzny. Pracując z uczniami, którzy już umieją czytać, w ramach ćwiczeń utrwalających, można przygotować kopie ilustracji i prosić o rozpoznanie prostych wyrażeń/zdań z książki i połączenia ich z odpowiednimi obrazkami. W sytuacji gdy dzieci opanowały już sztukę czytania po polsku, można zaproponować im dwa popularne ćwiczenia: czytanie na głos po uprzednim wysłuchaniu nauczyciela, co sprzyja utrwalaniu poprawnej wymowy, oraz czytanie z podziałem na role, co umożliwia zaangażowanie większej liczby dzieci i często przybiera formę zabawy, stając się tym samym mniej stresujące niż indywidualne czytanie głośne (Studzińska et al. 2017: 26).

Tak jak czytanie, pisanie na zajęciach języka angielskiego z dziećmi wprowadzamy stopniowo. W zasadzie do końca trzeciej klasy pisanie ogranicza się do przepisywania gotowych słów/ wyrażeń/ zdań prostych (Studzińska et al. 2017: 27). Na zajęciach z wykorzystaniem powyższych książek obrazkowych można doskonalić umiejętność pisania, na przykład prosząc uczniów o przepisanie z tablicy do swoich zeszytów nazw bohaterów w języku polskim i angielskim (*Have You Seen Who's Just Moved in Next Door to Us?*). W trakcie omawiania książki *Meerkat Mail* można zaproponować także ćwiczenie polegające na samodzielnym przygotowaniu kartki pocztowej, a następnie wpisywaniu prostych wyrażeń typowych dla tej formy użytkowej na podstawie kartek z czytanej wcześniej książki.

Oprócz ćwiczenia sprawności językowych, celem wykorzystania książek obrazkowych na zajęciach angielskiego jest ułatwienie dzieciom przyswojenia nowego słownictwa. Książka *I Will Not Ever Never Eat a Tomato* może być wykorzystana już w klasie pierwszej, ponieważ umożliwia wprowadzanie pojedynczych słów i prostych zwrotów (*I like*, *I don't like*). Książki dla klasy drugiej, *Meerkat Mail* i *The Rabbit Problem*, dają możliwość wprowadzenia nie tylko prostego słownictwa, lecz także wielu zwrotów przydatnych w życiu codziennym (np. *Don't worry Mum*, *Food I like/hate*). Słownictwo w tych trzech książkach nie ma charakteru abstrakcyjnego; taki materiał leksykalny pojawia się za to w dwóch ostatnich pozycjach, *Have You Seen Who's Just Moved in Next to Us* i *Kate and the Mona Lisa*, przeznaczonych dla klasy trzeciej. Przyswajaniu nowego słownictwa sprzyjają atrakcyjne ilustracje, którym towarzyszą zapis literowy oraz wersja foniczna (wypowiedziana przez nauczyciela lub nagrana na płycie CD). Dodatkowo w celu utrwalenia słownictwa można wykorzystać inne pomoce wizualne, na przykład kalendarz ilustrowany, filmik, produkty spożywcze oraz techniki,

takie jak gra, śpiewanie piosenki, zabawa ruchowo-słowna, teatrzyk kukiełkowy. Innym sposobem utrwalania nowego materiału leksykalnego jest rozpoznawanie zapisu literowego słów/ wyrażeń/ zdań (np. układanie zdań w odpowiedniej kolejności) i graficzne zapisywanie słów (np. tworzenie słowniczka obrazkowego).

Mając na uwadze ograniczone możliwości myślenia abstrakcyjnego u dzieci w początkowych klasach szkoły podstawowej, nauczanie gramatyki nie jest priorytetem, ale oczywiście nie sposób od niej uciec (Studzińska et al. 2017: 22). Struktury gramatyczne pojawiają się w funkcjach językowych obecnych w omawianych tekstach, a służących do komunikowania się (np. powitania i pożegnania, zaprzeczanie, wyrażanie preferencji). Są one następnie wielokrotnie powtarzane w ćwiczeniach (dryle językowe). W sposób nieświadomy dzieci mogą ćwiczyć struktury gramatyczne także przy okazji opowiadania poznanej wcześniej treści książki (np. *past simple*) oraz podczas ćwiczeń utrwalających, które często mają formę zabawy lub gry językowej. Stanowi to dobry grunt do nauki struktur gramatycznych w kolejnych latach.

PODSUMOWANIE

Przywołane w niniejszym artykule książki obrazkowe stanowią doskonałe narzędzie w nauczaniu języka angielskiego, rozwijając cztery sprawności językowe, począwszy od słuchania i mówienia, a skończywszy na czytaniu i pisaniu. Inaczej niż w przypadku podręczników oraz lektur uproszczonych, ich adresatami nie są tylko dzieci obcojęzyczne, ale też rodzimi użytkownicy języka, co daje szansę polskim uczniom na kontakt z autentycznym angielskim, początkowo przez słuchanie, a z biegiem czasu także przez samodzielne czytanie. Język, jakim posługują się narratorzy bądź bohaterowie, jest wielowarstwowy. Materiał można więc wykorzystywać wielokrotnie, począwszy od klasy pierwszej, kiedy to dzieci dopiero zaczynają przygodę z czytaniem, koncentrując się na literowym zapisie oglądanych elementów ilustracji, poprzez klasę drugą aż do trzeciej, kiedy dzieci są już w stanie odczytać tekst ciągły traktujący nie tylko o konkretach, ale także o pojęciach abstrakcyjnych.

Szczególną wartość dziecięcej literatury obrazkowej stanowi współistnienie słowa z obrazem, co zdecydowanie ułatwia przyswajanie nowego języka. Ilustracje, których autorami są nierzadko znani artyści wykorzystujący różnorodne techniki malarskie oraz elementy kolażu, działają stymulująco na dziecięcą wyobraźnię. Co więcej, interesująca fabuła angażuje uwagę dzieci, nie mają więc one poczucia monotonii, które często towarzyszy im podczas lekcji z wykorzystaniem klasycznych podręczników. Umożliwia to wzbudzenie w uczniach wieloaspektowej aktywności poznawczej, która stanowi podstawowe założenie nauczania zintegrowanego.

Wykorzystanie książek obrazkowych na zajęciach języka angielskiego pozwala na integrację celów, treści oraz metod i technik nauczania dla klas 1–3. Pokazują one, że język obcy służy nie tylko do komunikacji, ale także do zdobywania wiedzy. Przywołane tu książki można wykorzystać do wspierania realizacji edukacji polonistycznej, matematycznej, społecznej, zdrowotnej, plastyczno-artystycznej, przyrodniczej oraz komputerowej. Dają one także możliwość zastosowania wielu metod nauczania (nie tylko podających, ale także problemowych, praktycznych i waloryzujących) oraz technik i form pracy (chociażby takich

jak teatrzyk kukiełkowy). Wykorzystywanie książek obrazkowych na zajęciach języka angielskiego pomaga też wspierać integrację zespołu klasowego (pogadanka na zaproponowany problem), środowiska szkolnego (współpraca z nauczycielem nauczania wczesnoszkolnego w celu kontynuowania pracy z książką na innych zajęciach) oraz rodzinnego (pomoc rodziców w przygotowaniu teatrzyku, plakatu). Częste korzystanie z książek na zajęciach służy w końcu szerzeniu kultury czytelniczej wśród uczniów. Warto więc stworzyć w sali lekcyjnej specjalny kącik sprzyjający czytaniu wraz z biblioteczką, z której dzieci mogą wypożyczać książki także do domu.

Uczniowie klas 1–3 traktują czytanie i oglądanie książek jako zabawę. Ma to zdecydowanie pozytywny wpływ na przyswajanie wiedzy ogólnej oraz zdobywanie umiejętności posługiwania się językiem obcym. Wykorzystanie książek obrazkowych na zajęciach języka angielskiego w klasach 1–3 sprawia, że w sposób naturalny stają się one integralną częścią edukacji wczesnoszkolnej. Dzięki temu uczniowie mają poczucie ciągłości procesu edukacyjnego, sensowności poruszania pewnych treści oraz możliwość wykazania się na zajęciach języka angielskiego wiedzą z innych obszarów.

BIBLIOGRAFIA

Literatura podmiotu:

Gravett, Emily. 2007. *Meerkat Mail*, London: Macmillan Children's Books.

Gravett, Emily. 2010. *The Rabbit Problem*, London: Macmillan Children's Books.

McNaughton, Colin. 1993. *Have You Seen Who's Just Moved in Next Door to Us?*, London, Boston, Sydney: Walker Books.

Mayhew, James. 1998. *Kate and the Mona Lisa*, London: Orchard Books.

Child, Lauren. 2000. *I Will Not Ever Never Eat a Tomato*, London: Orchard Books.

Literatura przedmiotu:

Bader, Barbara. 1976. *American picturebooks from Noah's Ark to the Beast Within*, New York: Macmillan.

Bland, Janice. 2013. *Introduction*, w: Janice Bland i Christiane Lütge (ed.). *Children's literature in second language education.* New York, London: Bloomsbury, s. 1–11.

Burwitz-Melzer, Eva. 2013. *Approaching literary and language competence: Picturebooks and graphic novels in the EFL classroom*, w: Janice Bland i Christiane Lütge (ed.), *Children's literature in second language education*, New York, London: Bloomsbury, s. 55–70.

Cackowska, Małgorzata. 2016. *Emergent literacy, visual literacy i czytanie dialogowe: potencjał edukacyjny i emancypacyjny książki obrazkowej w środowisku rodzinnym i przedszkolnym*, „Problemy Wczesnej Edukacji", 12/2, 33: 102–113.

Cackowska, Małgorzata. 2017. *Współczesna książka obrazkowa – pojęcie, typologia, badania, teorie, konteksty, dyskursy*, w: Małgorzata Cackowska, Hanna Dymel-Trzebiatowska i Jerzy Szyłak (red.), *Książka obrazkowa. Wprowadzenie*, Poznań: Instytut Kultury Polskiej, s. 11–48.

Galda, Lee, Lawrence R. Sipe, Lauren A. Liang i Bernice E. Cullinan. 2014. *Literature and the child*, Belmont: Wadsworth.

Evangelia, Moula. 2012. *Transgressing the written literary norm and redefining textness in contemporary children's literature*, w: Azdeh Shafaei (ed.), *Frontiers of language and teaching. Vol. 2*, Boca Raton: Brown Walker Press, s. 465–475.

Horst, Jessica S. 2015. *Word learning via shared storybook reading*, w: Bettina Kümmerling--Meibauer, Jörg Meibauer, Kerstin Nachtigäller i Katharina J. Rohlfing (ed.), *Learning from picturebooks: Perspectives from child development and literacy studies*, London – New York: Routledge, s. 181–193.

Howorus-Czajka, Magdalena. 2017. *Gra ze sztuką w książce obrazkowej*, w: Małgorzata Cackowska, Hanna Dymel-Trzebiatowska i Jerzy Szyłak (red.), *Książka obrazkowa. Wprowadzenie*, Poznań: Instytut Kultury Polskiej, s. 173–190.

Hughes, Pat. 1998. *Exploring visual literacy across the curriculum*, w: Janet Evans (ed.), *What's in the picture? Responding to illustrations in picture books*, London: Paul Chapman, s. 115–131.

Kawiorski, Stanisław. 2013. *Koncepcja podwójnego kodowania Allana Paivio w procesie percepcji czytanego tekstu*, „Podkarpackie Studia Biblioteczne" 2, http://psb.ur.edu.pl/sites/default/files/pdf/koncepcja_podwojnego_kodowania.pdf [5.12.2020].

Kümmerling-Meibauer, Bettina, Jörg Meibauer, Kerstin Nachtigäller i Katharina J. Rohlfing. 2015. *Understanding learning from picturebooks: an introduction*, w: Bettina Kümmerling-Meibauer, Jörg Meibauer, Kerstin Nachtigäller i Katharina J. Rohlfing. (ed.), *Learning from picturebooks: Perspectives from child development and literacy studies*, London – New York: Routledge, s. 1–10.

Lehr, Susan S. 2008. *Lauren Child: Utterly and Absolutely Exceptionordinarily*, w: Lawrence R. Sipe i Sylvia Pantaleo (ed.), *Postmodern picturebooks: play, parody, and self-referentiality*, New York: Routledge, s. 164–179.

Nodelman, Perry. 1988. *Words about pictures: The narrative art of children's picture books*, Athens and London: University of Georgia Press.

Paivio, Allan. 1990. *Mental Representations: A Dual Coding Approach*, Oxford: Oxford University Press.

Pamuła, Małgorzata. 2003. *Metodyka nauczania języków obcych w kształceniu zintegrowanym*, Warszawa: Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej. Szkoła podstawowa I–III, https://podstawaprogramowa.pl/Szkola-podstawowa-I-III [13.05.2020].

Sikorska, Magdalena i Katarzyna Smyczyńska. 2019. *Przestrzenie refleksji humanistycznej w literaturze wizualnej*, Toruń: Tako; Warszawa: Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata.

Studzińska, Ilona, Arkadiusz Mędela, Magdalena Kondro, Ewa Piotrowska i Anna Sikorska 2017. *Program nauczania języka angielskiego dla I etapu edukacyjnego. Szkoła podstawowa, klasy 1–3, zgodny z Podstawą programową*, Macmillan Polska, https://downloads.macmillan.pl/strefaucznia/PROGRAM_NAUCZANIA_I-III_2017.pdf [13.05.2020].

ANETA LIPSKA

USING PICTUREBOOKS IN AN ESL CLASSROOM AT ELEMENTARY SCHOOL LEVEL (GRADES 1–3)

This article discusses the possible uses of picturebooks in an ESL classroom (grades 1-3). First, it offers an overview of the picturebook theory, focusing on its educational potential as far as teaching English is concerned. Then the selected examples are presented: *I Will Not Ever Never Eat a Tomato* (Lauren Child); *Meerkat Mail* (Emily Gravett); *The Rabbit Problem* (Emily Gravett); *Have You Seen Who's Just Moved in Next Door to Us?* Colin McMaughton); *Katie and the Mona Lisa* (James Mayhew). These texts are then analysed as useful material in an ESL classroom, with due attention paid to the requirements and recommendations put forward in the Ministerial curriculum for grades 1–3 of elementary school.

Keywords: teaching English, picturebook, early education (grades 1–3), language pedagogy, literature in education

Zgłoszenie artykułu: 13.05.2020

Recenzje: 26.06.2020

Rewizja: 27.07.2020

Akceptacja: 28.07.2020

Publikacja on-line: 30.12.2020